

Talat Tekin ve Orhon Türkçesi Grameri Adlı Eserinin Türkoloji Literatüründeki Yeri ve İnternet Ortamındaki Görünürlüğü

Bülent GÜL*

(Ankara)

Özet: Bu bildiri Talat Tekin'in en önemli çalışmalarından biri olan 1968 yılında *A Grammar of Orkhon Turkic* adıyla yayımlanan ve 2000 yılında da *Orhon Türkçesi Grameri* adıyla Türkçe çevirisi yapılan eserin Türkoloji literatürü içindeki yeri ve önemi üzerinde durulacaktır. Sosyal bilimler alanı içinde yapılan çalışmaların literatür içindeki görünürlüğünün önemi üzerinde durulduktan sonra, bu eserin özellikle Google Scholar, Ebsco, Proquest vb. akademik veri tabanlarındaki görünürlüğü ve atıf alma durumu hakkında bilgi verilecektir. Bir çalışmanın atıf alma durumu ile literatüre katkısı arasındaki olumlu ilişki göz önünde bulundurularak *Orhon Türkçesi Grameri*'nin Türkoloji literatüründeki yeri belirlenecektir.

Anahtar sözcükler: Talat Tekin, *A Grammar of Orkhon Turkic*, *Orhon Türkçesi Grameri*, Sosyal Bilimler, Veri Tabanları.

The Importance of Talat Tekin and His Book, *A Grammar of Orkhon Turkic*, in Turcology Literature and the Internet Visibility

Abstract: The current paper emphasizes on the place of “A Grammar of Orkhon Turkic”, which is one of the most important works by Talat Tekin, published in 1968 and translated as “Orhon Türkçesi Grameri” into Turkish, in Turcology Literature. After focusing on the significance of social sciences works in literature visibility, detailed information will be given about the citation status and importance of the current work especially on academic databases such as Google Scholar, Ebsco, Proquest etc. The importance of “A Grammar of Orkhon Turkic” in Turcology Literature will be indicated by considering the positive correlation

* Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, bulentg@hacettepe.edu.tr

between the citation status and its contributions to the literature.

Key Words:Talat Tekin, A Grammar of Orkhon Turkic, Orhon Türkçesi Grameri, Social Sciences, Databases.

Talat Tekin, Türkiye'nin yetiştirdiği en önemli Türkologlardan biridir. Yaşamı boyunca Türkçenin tüm alanlarında gördüğü sorunlar ile ilgili yayınlar yapmış; özellikle de yaşadığı dönemde Türkiye'de geri durumda olan Eski Türkçe üzerine çalışmış ve bu alanının en önemli eserlerini akademinin hizmetine sunmuştur. Talat Tekin'in yayınları ve onun Türkoloji literatüründeki yeri ile ilgili çok şey söylenebilir. Ancak, biz burada sadece onun 1968 yılında yayımladığı *A Grammar of Orkhon Turkic* adlı eseri ve onun Türkçe çevirilerinin Türkoloji literatüründeki yeri üzerinde duracağız. Bilindiği üzere eser ilk olarak 2000 yılında *Orhon Türk çesi Grameri* adıyla Türkçe olarak yayımlanmış; 2017 yılında da asıl yeri olan Türk Dil Kurumu yayınları arasında yeniden okuyucuya sunulmuştur.

Talat Tekin'in *Orhon Türkçesi Grameri* adlı eserinin Türkoloji literatüründeki yeri konusuna geçmeden önce sosyal bilimlerde bir eserin görünürlüğüne ilişkin bilgi vermek isterim.

Türkoloji sosyal bilimler alanı içinde bir disiplindir; ancak her ne kadar dünyada Türkoloji tarihinde özellikle yabancı bilim adamlarının katkıları çok olsa da aslında yerel bir alandır. Sosyal bilimlerin içinde yer alan Türkoloji, doğal olarak Türk toplumu ile ilgili çalışmaları içermektedir ve bu toplumla ilgili üretilen bilgi de fen ve tıp bilimlerinde olduğu kadar evrensel olamayacaktır. Bu sebeple de üretilen bilginin kullanımı da ulusal düzeyi geçip evrensele ulaşmamaktadır. Tabii ki sosyal bilimlerin içinde yer alan, sosyoloji, halkbilimi, hukuk, kamu yönetimi vb. alanlarda bu durum daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır¹. Maalesef Türkolojiyi ve Türkçeyi evrenselleştirememek Türk Türkologların büyük bir eksiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkçe seslerin veya eklerin incelenmesi

¹ Bk. Özenç Uçak, Nazan, Umut Al (2008). Sosyal Bilimler Tezlerinin Atıf Özellikleri. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, sayı 2: 223-240.

sırasında dil tipolojisine girerek dünya dilbilimine argüman sunamazsak veya dilbilimi kuramlarını Türkçe ile geliştirip dünya dilbiliminin hizmetine sunamazsak Türkoloji yine yerel kalacaktır. Bu durum da Türkçe çalışmalarının gelişmesine ve dünya literatürü içinde yer edinmesine imkân vermeyecektir.

Sosyal bilimlerde yayının dili de görünürlükte büyük önem taşımaktadır. Sosyal bilimciler fen bilimcilere oranla daha fazla ulusal yayın ve ulusal dil kullanmakta; doğal olarak da yabancı dergilere daha az yazı göndermektedir. Uluslararası literatürde yer almak için araştırma konusu kadar yayın dilinin de etkisi olduğu bilinmektedir. Mesela, bir yayının dilinin İngilizce olması ile o yayının bilimsel değerinin yüksek olduğuna dair orantısal bir düşünce bulunmamaktadır. Ancak, yayının dilinin İngilizce olması yayının görünürlüğünü ve dolayısıyla atıf alma oranını artırmaktadır.

Yayın dilinin yanı sıra özellikle sosyal bilimler ile fen bilimleri arasında yayınların kullanımı ile ilgili de farklılıklar vardır. Mesela, Hollanda örneğini veren Özenç Uçak ve Umut Al, sosyal bilimcilerin %67 oranında kitaba, %7 oranında kitap bölümlerine ve %26 oranında dergi makalelerine atıf yaptıklarını belirtmektedir². Oysa, tıp ve fen bilimlerinde makalelere yapılan atıflar, kitaplara oranla %90-95 daha fazladır. Dolayısıyla sosyal bilimlerde alan içi disiplinlerde farklılıklar gözlense de, kitap kullanımı, hem daha fazladır hem de yıl bazında düşünüldüğünde bir kitabın kullanımı çok daha uzun sürmektedir.

Yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı sosyal bilimlerdeki bir yayının etki faktörünün de fen ve tıp bilimlerindeki yayınlara göre farklılık arz ettiğini söyleyebiliriz. Sosyal bilimlerde bilgi, fen ve tıp bilimlerinde olduğu kadar güncellik taşımaz; çünkü kuramsal gelişim daha yavaştır³.

² Özenç Uçak, Nazan, Umut Al (2008). Sosyal Bilimler Tezlerinin Atıf Özellikleri. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, sayı 2, s. 226.

³ Özenç Uçak, Nazan, Umut Al (2008). Sosyal Bilimler Tezlerinin Atıf Özellikleri. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 25, sayı 2, s. 227.

Bu nedenle de yayınların eskime oranları bu özellikten etkilenmektedir. Bundan dolayı da sosyal bilimlerde kaynakların kullanım süreleri daha uzun ve eskime oranları da daha yavaş seyretmektedir ve özellikle de *A Grammar of Orkhon Turkic* gibi temel kaynakların kullanım süresi de uzun olmaktadır.

Bir bilim adamının literatürdeki yeri onun eserlerine meslektaşları tarafından yapılan atıflarla ölçülmektedir. Tabii ki bu durum eser bazında düşünüldüğünde böyledir. Bir bilim adamı yayınlarının yanı sıra yetiştirdiği öğrenciler ve çalışma alanlarında gördüğü eksikleri konu edinerek kendi bilim dalına örnek olarak da literatürde yeri az görünse de özellikle sosyal bilimlerde önemli bir değer konuma gelebilmektedir.

Yöntem ve Veri Toplama Tekniği

Çalışmada Talat Tekin'in eserlerine yapılan atıflar bibliyometrik yöntemle incelenmiştir. Bibliyometri matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitap, makale gibi bilimsel iletişim ortamlarına uygulanması olarak da tanımlanabilir⁴. Diğer bir ifade ile Bibliyometri, belirli bir araştırma alanı, belli bir dönem içinde oluşturulan eserler veya kurum ve araştırmacılar tarafından üretilen bilimsel eserleri ve eserler arasındaki ilişkileri sayısal yöntemlerle analizine dayanmaktadır⁵. Bibliyometri yönteminde herhangi bir derginin bibliyometrik profili incelenildiği⁶ gibi, herhangi bir disiplinin temel özelliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar da yürütülebilmektedir⁷. Yöntem sayesinde belirlenen konu alanına katkı sağlayan araştırmacılar ve bu araştırmalar arasındaki bilimsel iletişim süreçleri

⁴ Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics. *Journal of documentation*, 25(4), 348-349.

⁵ Ertoý, M , Yalçın, H . (2017). Bauman's Sociology and his Legacy in (Social) Science. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), 183-198.

⁶ Yalçın, H. (2010). Millî Folklor Dergisi'nin bibliyometrik profili (2007-2009). *Millî Folklor*, 22 (85), 205-211.

⁷ Yalçın, H., & Yayla, K. (2016). Main Dynamics of Folklore Discipline: a Scientometric Analysis. *Millî Folklor*, (112), 42-60.

gözler önüne serilebilirken alana yön veren, alanın öncüsü akademisyenlerin akademik profillerinin belirlenmesi de mümkün olabilmektedir⁸⁹.

Bulgular

Talat Tekin'in eserlerine yapılan atıflara bakıldığında özellikle yabancı Türkologlardan da yüksek oranda atıf aldığı görülmektedir.

Onun *A Grammar of Orkhon Turkic* (1968) ve bu eserin Türkçesi olan *Orhon Türkçesi Grameri* (2000) adlı eser, özellikle Eski Türkçe çalışanlar için birinci el kaynak durumundadır. Bu nedenle de bu eserlerin her yıl artarak atıf alması söz konusudur.

Tekin'in bu eserinin ne kadar önemli olduğunu gösteren bir kanıt da bu esere yazılan tanıtılardır. Türkolojinin en önemli isimleri bu eser için çok önemli Türkoloji dergilerinde tanıtma yazmışlardır. Uluslararası Türkoloji literatüründe tanınan Clauson, Kononov, Götz, Gabain gibi isimlerin bu eser için yazdığı tanıtımların künyeleri aşağıdadır:

1. Gerard CLAUSON: *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London, Vol. 32, No. 2 (1969), ss. 415-416.
2. M. J. DRESDEN: *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 89, No. 4 Oct. - Dec., (1969), s. 829.
3. Ane H. NAUTA: *CAJ*, 13, (1969), ss. 308-311.
4. A.N. KONONOV: *Voprosy Jazykoznanija*, 19.4 (1970), ss. 141-145.
5. A. von GABAİN: *UAJb*, 44 (1972), ss. 294-295.
6. M. GÖTZ: *Oriens*, Vol. 23/24 (1974), ss. 573-577.

Talat Tekin'in *A Grammar of Orkhon Turkic* adlı eserinin Türkoloji literatüründeki yeri konusunda söylenecek söz, "Türkolojinin birinci el kaynağıdır." olacaktır. Bir eserin literatürdeki yeri konusu, tabii ki o eserin literatür içerisinde aldığı atıflar ile ilgilidir. Bir yayının görünürlüğü ile

⁸ Yalçın, H., & Yayla, K. (2016). Scientometric analysis of the researches about technological pedagogical content knowledge and scholarly communication. *Eğitim ve Bilim*, 41(188), 291-307.

⁹ Al, U., Soydal, İ., & Yalçın, H. (2010). Bibliyometrik özellikleri açısından Bilig'in değerlendirilmesi. *Bilig*, 55, 1-20.

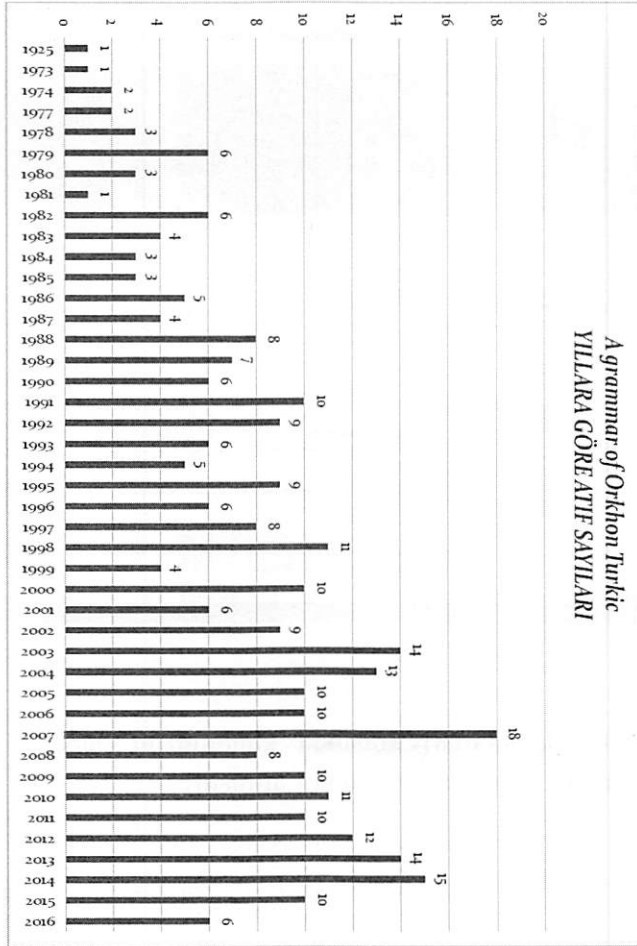
atıf alma durumu arasında ilişki vardır. Bu nedenle artık dergiler açık erişim imkânı sunmaktadırlar. Kitapların da açık erişime sunulması eserlerin daha fazla atıf almalarını sağlayacaktır.

Web of Science, Scopus gibi atıf indeksleri her ne kadar bilim hayatında çok önemli atıf indeksleri olarak kabul edilse de bu indekslerde genel olarak tıp ve fen bilimlerine ait dergiler taranmaktadır ve maalesef bu indekslerde taranan Türkoloji dergilerinin az oluşu nedeni ile Türkoloji alanına ait bir eserin atıf durumu tam olarak tespit edilememektedir. Son dönemde Türkiye bilim hayatında kabul gören Google Akademik'e göre Talat Tekin'in en çok atıf alan eserleri şunlardır:

Atıf	Yazar	Eser Adı	Yıl
374	T Tekin	A Grammar of Orkhon Turkic	1966
306	T Tekin	Orhon Yazıtları	1988
294	T Tekin	Orhon Türkçesi Grameri	2000
101	T Tekin	Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler	1995
68	T Tekin	Tunyukuk Yazıtı	1994
52	T Tekin	Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler	1975
50	T Tekin	Orhon Yazıtları: Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk	1995
46	T Tekin	Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı	1997
39	T Tekin	Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarca	1988
42	T Tekin	Book of Omens	1993
38	T Tekin	Tuna Bulgarları ve Dilleri	1987
34	T Tekin, M Ölmez	Türk Dilleri: Giriş	2003
33	T Tekin	İrk Bitig: Eski Uygurca Fal Kitabı	2013
31	T Tekin	Türk Dili Diyalektlerinin Yeni Bir Tasnifi	1989
32	T Tekin	Türk Dillerinde Ökseste y-Türemesi	1994
29	T Tekin, M Ölmez	Türk Dilleri	1995
30	T Tekin	Zetacism and Sigmaticism in Proto-Turkic	1969
25	T Tekin	A New Classification of the Turkic	1991

		Languages	
23	T Tekin	İslâm Öncesi Türk Şiiri	1986

Görüldüğü üzere Talat Tekin'in en çok atıf alan eseri *A Grammar of Orkhon Turkic* adlı grameridir. Bu arama motoruna göre bu eser 374 atıf

almıştır. Eserin Türkçe baskısı olan *Orhon Türkçesi Grameri* ise 294 atıf almıştır. Ancak, yukarıdaki tablo incelendiğinde Google Akademik'in de çok sağlam veriler sunduğu söylenemez. Verilerin tek tek incelenmesi gerekmektedir ki, bu da çok sabır isteyen bir iştir.

The screenshot shows the EBSCOhost search results page for the query "A grammar of Orhon Turkic". The search results are displayed in a list format, showing the first four results. The first result is "Türkiye Türkçesindeki kendi biçiminin işlevlerinin tarihsel gelişimi üzerine / On the historical development of the functions of 'self' in modern Turkish" by ÖZDEMİR, Hasan Ök, published in 2015. The second result is "Eski Türkçede İlgî ve Belirtme Durum Ekleri Üzerine / On Genitive and Accusative Suffixes in Old Turkic" by ÖZDEMİR, Hasan Ök, published in 2015. The third result is "KÜLTEGİN VE BİLGE KAĞAN YAZITLARINDAKİ İDİ O(Ū)S(Ū)Z SÖZÜ ÜZERİNE / ABOUT THE EXPRESSION İDİ O(Ū)S(Ū)Z ON KÜLTEGİN AND BİLGE KAĞAN INSCRIPTIONS" by MİRKALAN, Ayhan, published in 2015. The fourth result is "Two Degrees of Grammaticalization of a Türkic Postverb". The page also includes a "Refine Results" sidebar on the left and a "Hacettepe University Libraries" sidebar on the right.

Eserin Türkçesi ise Ebsco'ya göre yine 2006-2016 yılları arasında 79 atıf almıştır. Türkiye kaynaklı dergilerin bu yıllarda Ebsco'da taranır olmasının etkisi vardır.

The screenshot shows the EBSCOhost search results page for the query "Orhon Türkçesi Grameri". The search results are displayed in a list format, showing the first four results. The first result is "ÇUVASH YAZARI N. İLPEK MİKULAYIN HİKAYELERİNDE AĞIZ KULLANIMI / USAGE OF DIALECT IN THE STORIES BY N. İLPEK MİKULAY, A CHUVASH AUTHOR" by ÖZTEL, Ömer, published in 2016. The second result is "Eski Türkçeden Günümüze Yaşlılık İlgili Kelimeler / Phrases Related to Ageing: From the Old Turkish Language Period to the Modern Turkish Language Period" by ÇİFT, Ali Altınöz, published in 2015. The third result is "[-mAGIn] ZARF-FİİL EKİ ÜZERİNE / ON CONVERB SUFFIX [-mAGIn]" by SAKIN, Elvan, published in 2015. The fourth result is "KUDA / GUDA SÖZCÜĞÜ ÜZERİNE / ON THE WORDS OF KUDA / GUDA". The page also includes a "Refine Results" sidebar on the left and a "Hacettepe University Libraries" sidebar on the right.

Ebsco'da Talat Tekin'in eserleri ile ilgili olarak 274 atıf görülmektedir:

Search Results: 1 - 30 of 274

1. KÖKEN BİL GİSİ ARAŞTIRMALARINDA SÖZCÜKSEL BENZERLİKLER NASIL DEĞERLENDİRİLMİDİR? (TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÇUVAŞÇA ÖRNEĞİNDE) / HOW TO EVALUATE THE LEXICAL SIMILARITIES IN ETYMOLOGICAL STUDIES (THE CASE OF TURKISH AND CHUVASH)

ÇUVAŞ, Öğütür Toprak Üniversitesi Etiloşyal Felsefe Dergisi 2016,6(1):11-17-38 DilLanguage: Türkte - Turkish, Database: ULAKSİM Uslul ve Veri Tabanları (AVT) - ULAKSİM Turkish National Database

2. ÇUVAŞ YAZAR N. İLPEK MİKULAYININ HİKÂYESLERİNDE AĞIZ KULLANIMI / USAGE OF DIALECT IN THE STORIES BY N. İLPEK MİKULAY, A CHUVASH AUTHOR

ÇUVU, Çıvan Toprak Üniversitesi Etiloşyal Felsefe Dergisi 2016,6(1):55-68 DilLanguage: Türkte - Turkish, Database: ULAKSİM Uslul ve Veri Tabanları (AVT) - ULAKSİM Turkish National Database

3. Türkiye Türkçesindeki kendi biçimlerinin işlevlerinin tarihsel gelişimi üzerine / On the historical development of the functions of kendi 'self' in modern Turkish

ÇUVU, Mıve Bilgi Türk Önyen Sayı ve Bilim Dergisi 2015,43-75 DilLanguage: Türkte - Turkish, Database: ULAKSİM Uslul ve Veri Tabanları (AVT) - ULAKSİM Turkish National Database

Talat Tekin'in eserlerinin atıf indeksleri ve internetteki görünürlüğü tabii ki yukarıda verilen atıf sayıları ile sınırlı değildir ve tabii olarak tartışmalıdır. Ancak, yukarıda verilen atıf sayılarının yapılacak titiz ve geniş çalışma sonucunda en az iki kat fazla olacağını tahmin etmek zor değildir. Maalesef bu alandaki atıf indeksleri daha yenidir ve yine maalesef bütün dergileri kapsamamaktadır. Kitaplardaki atıflar ise maalesef tam bir muammadır. Türkolojinin temel eseri durumundaki *A Grammar of Orkhon Turkic* ve *Orhon Türkçesi Grameri*'nin en az dergilerde yer alan makaleler kadar kitaplardan da atıf aldığı düşünülebilir. Ancak, tam ve güncel bir Türkoloji indeksi olmadığı sürece bu atıf sayılarını kesin olarak söylemenin imkânı bulunmamaktadır. TDK, TTK gibi kurumların Türkoloji atıf indeksi kurması zorunludur. Çünkü, Türkiye'de sosyal bilimler alanında üretilen araştırma sonuçlarının görünürlüğü, erişimi ve değerlendirilmesinde alan özelliklerinin dikkate alınmamasından kaynaklanan sorunlar

vardır ve Türkiye’de sosyal bilimler alanında yayınların izlenmesi ve değerlendirilmesinde atıf indeksleri yeterli değildir. Ayrıca; ulusal konu bibliyografyaların/veri tabanlarının geliştirilmesi; dergi dışında kitap ve kitap içi bölümlere erişim sağlayacak şekilde konu bibliyografyalarının hazırlanması gereklidir.

Türkolojinin en önemli Türkologlarından Talat Tekin’in *Orhon Türkçesi Grameri* adlı eserinin TDK yayınları arasında yayımlanması sevindiricidir. Ancak, eserin orijinali olan İngilizce baskısının da TDK tarafından yayımlanması gereklidir. Ayrıca, Tekin’in Türkçe eserlerinin de İngilizceye çevrilerek yayımlanması Türkoloji için faydalı olacaktır. Talat Tekin’in entelektüel ve bilişsel hazinesinin yalnızca tek bir yayınla Türkoloji araştırmalarına yaptığı katkı bu şekilde özetlenebilir. Bibliyometri yöntemi sayesinde Talat Tekin’in yarattığı etkiyi daha derinlemesine görebilmek için Tekin’in Web of Science (WoS) veri tabanında yer alan çalışmaları ile bu çalışmalara atıf yapan yayınların incelenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.